

Kjønn trening som uttrykk for kjønn mening?

Treningsorganisering og treningsmotiver blant ungdom i Norge 13-18 år 2010-2018

Gendered Exercise as an Expression of Gendered Meaning?

Exercise contexts and motives among Norwegian youths 13–18 years, 2010–2018

Mads Skauge

Doktorgradsstipendiat, Fakultet for samfunnsvitenskap, Nord universitet

mads.h.antonson@nord.no

Kolbjørn Rafoss

Professor, Idrettshøgskolen, UiT Norges arktiske universitet

Kolbjorn.rafoss@uit.no

Sammendrag

Studien undersøker forskjeller i gutters og jenters treningsmotiver og hvorvidt de velger å delta i idrettslag, treningsentre eller egentrening. Tidligere forskning viser at ungdommens treningsmønstre går i retning av det modernitetsteoretikere betegner som *individualisering*. Det er i liten grad undersøkt hvordan denne individualiseringen er kjønnnet. Artikkelens utgangspunkt er de landsrepresentative Ungdataundersøkelsene 2010–2018 med respondenter i aldersgruppen 13–18 år. Resultatene peker på et helseorientert, individualisert og kjønnsdelt treningsfelt. God helse er det mest vektlagte treningsmotivet, og dette er tydeligst for jenter som trener utenfor idrettslag. Å ikke forplikte seg til faste treninger er den viktigste begrunnelsen for å slutte i idrettslag, særlig for eldre tenåringsjenter. Mens konkurranse- og prestasjonsmotiver dominerer blant gutter med økende alder, avtar de for jenter. En høyere andel gutter enn jenter trener i idrettslag, mens jentene foretrekker kommersielle treningsentre. Med utgangspunkt i Giddens' refleksivitetstese og Bourdieus habitusbegrep, diskuterer vi hvordan forskjeller i treningsmotiver kan forklares som uttrykk for kjønnede identitetsprosjekter og kjønnshabitus. Dette bidrar i neste omgang til å forstå kjønnsforskjeller i treningsorganisering.

Nøkkelord

Individualisering, kjønnsforskjeller, refleksivitet, habitus, trening

Abstract

This study examines differences in boys' and girls' exercise motives and participation in sports clubs, fitness gyms and self-organized exercise. Previous research reports that youth's exercise activities are heading towards what modernity theorists refer to as individualization. These shifts have to a small degree been studied from a gender perspective. The starting point of the paper is the nationally representative Norwegian Youth Surveys 2010–2018 with respondents in the age span 13–18 years. The results reveal a health-oriented, individualized and gendered exercise field, especially evident for girls exercising outside of the organized sports context. Better health is the most important exercise motive, and more so for girls than boys. Not committing to timely regular exercise is the most important reason for dropout from club-organized sports, especially for older teenage girls. While competition is a more widespread exercise motive with older age among boys, it decreases with age for girls. A higher proportion of boys than girls participated in

club sports throughout the period 2010–2018, whereas the opposite is the case for commercial fitness gym exercise. Drawing on Giddens' concept of reflexivity and Bourdieu's notion of gendered habitus, we discuss how gender differences in motives can be explained as an expression of gendered identity projects and embodied dispositions, helping us understand gender inequality in exercise organization.

Keywords

Individualization, gender differences, reflexivity, habitus, exercise

Introduksjon

Norske forskere var blant de første i verden som var opptatt av kjønn og ulikhet i idrettsso-
siologisk forskning (se for eksempel Fasting 1978; Hovden 1989; Lippe 1982), og kjønn er
fremdeles et sentralt tema i dette forskningsfeltet (Hovden og Rafoss 2017). De fleste stu-
diene har vært opptatt av å undersøke kjønnsforskjeller i sosialisering til idrett, og hvordan
betydninger av kjønn påvirker kvinners muligheter som utøvere, trenere og ledere (se for
eksempel Fasting og Sisjord 1985; Fasting og Pfister 2000; Hovden 2010; Lippe 2010; Seippel
mfl. 2011; Skirstad 2009; Strandbu og Hegna 2005; Strandbu og Sletten 2011; Tjønndal og
Hovden 2016).

For voksne kvinner (over 15 år) har deltakelsen i idrett og trening vært stadig økende
siden 1970-tallet, og fra midten av 1990-tallet har kvinners deltagelse vært like omfattende
som menns (Breivik 2013). Økningen i kvinners deltagelse har vært størst innen egenorga-
nisert trening og på kommersielle treningssentre. Når det gjelder idrettslag, har det også vært
en økning, men kvinner og unge jenters deltagelse i organisert idrett er fremdeles markert
lavere enn menns og gutters (Fasting og Sand 2009). De klare kjønnsforskjellene i organisert
idrett som fremkommer i spørreundersøkelser er imidlertid mindre enn i Norges Idretts-
forbunds (NIF) egne registreringer, noe som kan skyldes at gutter ofte er registrert i mer
enn én idrett (Strandbu og Sletten 2011). Nasjonale Ungdata-undersøkelser viser at hele 93
prosent av barn og ungdom i alderen 13-18 år har deltatt i idrettslag i løpet av oppvekst-
ten (Bakken 2019). Deltagelsesmønsteret viser at selv om like mange jenter som gutter blir
rekruttert til idrettslagene gjennom oppvekstårene, er det de unge jentene som slutter først
(Myrli og Mehus 2015). Likevel viser Seippel (2016) med data fra Norsk Monitor at av de i
alderen 15-20 år som trener ukentlig, er det flere jenter enn gutter, og at jenter i større grad
enn gutter begynner å trene på andre arenaer enn idrettslag i overgangen fra ungdomstrin-
net til videregående skole. Bildet er altså at gutter og jenter rekrutteres til idrettslag i samme
grad gjennom barneårene, men at unge jenter slutter tidligere i idrettslag enn guttene. Sam-
tidig trener jenter mer enn gutter i ungdomsårene, men på andre arenaer enn i idrettslag.
Overgangen fra barn til ungdom endrer i større grad treningsorganiseringen blant jenter
sammenlignet med guttene, noe som kan indikere at trening får ny mening for mange jenter
i løpet av ungdomsårene.

Det er flere studier som tyder på at antagelsen om at trening får ny mening for jenter i
ungdomsårene stemmer. I sin studie av ungdom i Oslo basert på Ungdata, finner Ødegård
mfl. (2016) at en større andel jenter enn gutter oppgir at de slutter i idrettslag fordi de ikke
ønsker å forplikte seg til faste treninger, og at de er mindre interessert i idrettslagenes vektleg-
ging av prestasjoner og konkurranse. Walseth mfl. (2015) fant, etter sitt kvalitative feltarbeid
i en tiendeklasse på en skole i Oslo, at jentene var mer opptatt av å være sunne, ta seg godt
ut og være tynne, mens gutter var opptatt av å eksponere idrettslige ferdigheter og styrke.
Klomsten mfl. (2005) fant lignende kjønnsforskjeller i sin studie av elever ved videregående
skole i Trondheim, hvor de konkluderte med at idrettsprestasjoner og det å være flink i idrett
ofte har større betydning blant gutter enn jenter.

Selv om flere studier basert på breddedata av ungdom belyser endring i treningsorganisering, frafall fra organisert idrett gjennom ungdomsårene og vektlegging av treningsmotive (se for eksempel Bakken 2019; Seippel 2016; Ødegård mfl. 2016), så mangler det studier som har et gjennomgående blikk på kjønn som uavhengig variabel, og fortolker kjønnsforskjeller i treningsorganisering og treningsmotive over tid. For å få frem en beskrivelse av endrede treningsmønstre, trengs det analyser av hvordan gutter og jenter trener, og hva som motiverer dem for trening i og utenfor idrettslagene. Hensikten med denne studien er derfor å beskrive og diskutere hvordan treningsmotive og valg av treningsorganisering er kjønnet og varierer med stigende alder blant ungdom. Vi diskuterer hvordan dette mønsteret kan ha sammenheng med valg knyttet til kjønne identitetskonstruksjoner og kjønne rammevilkår.

Spesifikt vil vi undersøke følgende forskningsspørsmål: (1) Hvilke forskjeller i motive for å trene finnes blant gutter og jenter som velger ulike former for treningsorganisering, og hvordan påvirkes disse av økende alder? (2) Hvilke begrunnelser oppgir gutter og jenter for å slutte i idrettslag, og hvordan påvirkes disse av økende alder? (3) Hvilke endringer i treningsorganisering knyttet til idrettslag, treningssentre og egentrening kjennetegner gutters og jenters deltagelse i perioden 2010-2018, og hvordan påvirkes disse av alder? (4) Hvordan kan kjønnsforskjeller i treningsmotiv og valg av treningsorganisering forstås i lys av kjønne identitetsprosjekter og mulighetsrom?

For å søke forklaringer på kjønnsforskjeller i treningsmotivasjon og treningsorganisering, trekker vi veksler på Giddens' (1991) refleksivitetstese og Bourdieus (1984) habitusbegrep. Datagrunnlaget er basert på Ungdata som er en organisering av kommunale ungdomsundersøkelser som til sammen genererer landsdekkende data.¹ Ungdomsundersøkelsene tar for seg en rekke temaer som blant annet endringer i treningsvaner blant ungdom i alderen 13-18 år fra og med 2010. I denne sammenheng blir det stilt spørsmål om treningsmotive og treningsorganisering. I det videre vil vi presentere vårt teoretiske rammeverk. Deretter redegjør vi for det metodiske opplegget og resultatene. Avslutningsvis drøftes de empiriske funnene i lys av teori og tidligere forskning.

Senmodernitet, refleksivitet og habitus

Ifølge Strandbu (2007:67) bør det «*være en oppgave for sosiologer å formidle både de refleksivt valgte sidene ved identiteter, og de ikke-refleksive*». Valget av Giddens' refleksivitetstese og Bourdieus habitusbegrep bygger på en forståelse av at gutters og jenters treningsaktivitet kan forstås både strategisk som refleksive og bevisste valg, og som et resultat av sosialisering gjennom kroppsliggjorte og mer ubevisste handlingsdisposisjoner. Ifølge Hjelseth (2006:118) hevder Giddens at subjektet «*erfarer verden som åpen og gjenstand for kontinuerlige valg*», mens Bourdieu vektlegger hvordan sosiale mekanismer påvirker våre valg og ofte «*virker bak ryggen på aktørene*». Det ikke-refleksive i Bourdieus habitusbegrep handler om hvordan symbolske strukturer i form av normer og forventninger, indirekte og ubevisst, påvirker våre oppfatninger og prioriteringer. Selv om habitus hos Bourdieu (1984) først og fremst knyttes til sosial klasseposisjon og klasserelaterte smakshierarkier, utvikler han senere et kjønnsperspektiv på dette (Bourdieu 2001). Her viser han med utgangspunkt i samfunnets kjønne maktforhold hvordan gutter og jenter sosialiseres ulikt når det gjelder holdninger til kropp, noe som betyr at kroppspraksiser verdsettes ulikt, og gir ulik status for gutter og jenter. Han viser også hvordan kvinnekroppen og kvinner tilskrives en lavere sosial status og verdi på offentlige arenaer. I denne sammenheng kan dette for eksempel gi seg uttrykk i kjønnsforskjeller i hvordan gutter og jenter orienterer seg i treningsfeltet, og hvorfor de velger ulike treningsbegrunnelser og ulike treningsarenaer.

I sine analyser av senmoderne identitetsutvikling påpeker Giddens (1991) at identitet har gått fra å være forutbestemt av sosial bakgrunn til å bli et refleksivt prosjekt som handler om å realisere seg selv gjennom reflekterte valg. Dette betyr at tilhørighet til sosiale kategorier ikke lenger nødvendigvis gir svar på hvem man er. Dette skaper en usikkerhet som gjør kroppen til et av få faste holdepunkter for å uttrykke identitet. Selv om refleksivitet handler om mer enn identitet og kropp, så er kroppen blitt en av senmodernitetens sentrale identitetsmarkører. Kroppen har blitt «*vehicle of the self*» (Giddens 1991:60), og får dermed symbolsk betydning for hvordan man uttrykker kroppslig attraktivitet og selvidentitet. Det betyr at individet ansvarliggjøres for «designet» av sin egen kropp (Giddens 1991:178). Et resultat av dette er at det senmoderne individet står ovenfor et konstant refleksivt arbeid. Dette arbeidet kommer til uttrykk i en kroppslig refleksiv fremtreden som gir selvidentitetens selvbiografiske fortellinger en ytre form, som Giddens (1991:62-77) betegner som *kroppssystemer*. Disse inkluderer blant annet spisevaner, klær og trening, og hvordan dette kan reflektere betydninger av kjønn.

Med utgangspunkt i Giddens (1991) blir modernisering og individualisering på denne måten viktig for ungdommers identitetskonstruksjoner og treningsvalg (Seippel 2016). Aktivitet og trening er for de fleste ikke lenger noe som ligger innbakt i våre hverdagsrutiner, men noe som aktivt må velges. Å trene kroppen blir et individuelt ansvar og uttrykk for en reflektert iscenesettelse av hvordan man ønsker å realisere og presentere seg selv (Breivik 2013). Dette gjelder særlig for ungdom som befinner seg i en livsfase preget av frigjøring fra faste rammer og institusjoner. Endringer i ungdommens treningsorganisering kan i dette lyset blant annet spores i samfunnsendringer som kulturell frisetting, som vektlegger at det moderne individ er mer selvcentrert og mindre fellesskapsorientert enn tidligere, i tillegg til at ungdomstiden i seg selv innebærer frigjøring fra voksenstyrt aktivitet (Hjelseth 2016).

Bourdieu (1984, 2001) kobler også sin praksisteori til kropp og livsstil, men har et mer eksplisitt kjønnsperspektiv på dette enn Giddens. I motsetning til hos Giddens, er den kulturelle konteksten hos Bourdieu, også i vår tid, konstituerende for kroppslig handling og refleksjon. Han argumenterer for eksempel for at sosial ulikhet i idrettsaktivitet bør forstås som uttrykk for kulturelle forskjeller mellom sosiale grupper uttrykt i ulike preferanser og smaker (Bourdieu 1978, 1988). Det betyr at ulike sosiale grupper praktiserer ulike typer idrettsaktiviteter på bakgrunn av sosiale og kulturelle distinksjoner i idrettspreferanser, og at disse preferansene har utgangspunkt i gruppens handlingsvilkår og privilegier. Det betyr at når ulike samfunnsgrupper driver ulike former for idrettsaktiviteter og trening, knytter Bourdieu (1984:58-65) det til *habitus*, som han beskriver som en kroppsliggjort kulturell kapitaldimensjon. Slik kobler Bourdieu preferanser for trening sammen med habitus. Habitus beskrives som et smakssystem av kroppsliggjorte disposisjoner for tanker og handling, innlært gjennom livserfaringer og sosialisering. Habitus skaper dermed gruppespesifikke variasjoner i sosiale praksiser som internaliseres i den enkeltes underbevissthet (Bourdieu 1984:33).

Selv om Bourdieu oftest kobler habitus og sosial klasseposisjon, tar han også, som vi har vært inne på, til orde for at habitusaspekter er viktige forklaringsrammer for kjønnsulikhet, riktignok uten å relatere dette direkte til trening og idrettsaktivitet. Når det gjelder trening og idrett, kan dette blant annet bety at gutter og jenter integrerer samfunnets kjønnsoppfatninger om kropp og trening som en del av det før-refleksive selvet. I denne sammenheng bruker vi, inspirert av McLeod (2005), habitus som uttrykk for ulike preferanser knyttet til kropp og trening blant gutter og jenter.

Metode

Studien bygger på Ungdata 2010-2018² (N = 510 133). Dette er en samling av standardiserte spørreundersøkelser som utføres lokalt blant ungdom i Norge i alderen 13-18 år. Undersøkelsene tar for seg de fleste sider av ungdoms liv: sosial bakgrunn, familie, venner, fritid, fysisk og psykisk helse, skole, rus, seksualitet og fremtidsplaner. Deltakelsen er frivillig og skjer elektronisk i én skoletime i ungdomsskolen og videregående skole. Undersøkelsene er utarbeidet av NOVA og godkjent av NSD. Datamaterialet er landsrepresentativt, og svarprosenten i undersøkelsene ligger på over 80 prosent på ungdomsskolen og i underkant av 70 prosent på videregående skole (Bakken 2019).

For å gjøre analysen av kjønnsforskjeller statistisk valid, har vi, som anbefalt i den kvantitative metodelitteraturen (Skog 2013), benyttet multippel regresjonsanalyse med kontroll for bakenforliggende og mellomliggende variabler. De mest sentrale uavhengige variablene vi vil forklare kjønnsforskjeller med, er klassetrinn/alder og tidsperiode. For å gjøre de logistiske regresjonsanalysene formidlingsvennlig, har vi fremstilt kjønnsforskjellene i figurer. Sannsynlighetsfordelingene (y-aksene i figurene) anslår prosentpoengs sannsynlighet for å oppnå verdien én på de avhengige variablene. Alle forskjeller som omtales er statistisk signifikante. Mer informasjon om koding av variabler og presentasjon av regresjonsanalysene finnes i elektronisk vedlegg (se sluttnote 2).

Avhengige variabler

Analysene er gjort med utgangspunkt i tre grupper av avhengige variabler: 1) motiver for å trene, 2) begrunnelser for å slutte i idrettslag og 3) valg av treningsorganisering. For treningsmotive bygger de avhengige variablene på spørsmålet «Hvorfor trener du?». Svaralternativene var «konkurrere og måle krefter», «få en sunn kropp», «holde meg i form», «liker å være sammen med de andre på trening», «for å holde meg slank», og «for å få større eller mer markerte muskler». De avhengige variablene for frafallsbegrunnelser viser til spørsmålet «Du har tidligere krysset av for at du har vært med i et idrettslag eller en idrettsklubb før. Hva er grunnene til at du ikke lenger er med på dette? (1) Jeg vil ikke forplikte meg til faste treninger (2) Det er for dyrt (3) Ingen av vennene mine trener i idrettslag (4) Det er for mye konkurranse (5) Jeg har aldri vært interessert i idrett (6) Jeg føler meg ikke hjemme sammen med dem som trener i idrettslag». Ungdommene krysset av for om de ulike treningsmotivene og frafallsbegrunnelsene var «ikke viktig», «litt viktig» eller «svært viktig». I analysen har vi kodet spørsmålene om motiver og begrunnelser slik at vi sammenligner gutter og jenter som oppgir at et motiv/en begrunnelse er «svært viktig» (1), i forhold til «ikke viktig» og «litt viktig» (0). Det vil si at vi undersøker sannsynligheten for at gutter og jenter oppgir at et motiv/en begrunnelse er «svært viktig».

De avhengige variablene for analysen av treningsorganisering tar utgangspunkt i spørsmålet «Hvor ofte trener du eller driver du med følgende aktiviteter? (1) Trener eller konkurrerer i et idrettslag (2) Trener på et treningsstudio eller helsestudio (3) Trener eller trimmer på egenhånd (løper, svømmer, sykler, går tur etc.)». Svaralternativene var «aldri», «sjelden», «1-2 ganger i måneden», «1-2 ganger i uka», «3-4 ganger i uka», og «minst 5 ganger i uka». Vi sammenligner ungdom som deltar i de ulike treningsorganiseringene minst én gang i uka eller flere (1) med de øvrige svaralternativene som måler hyppighet av trening (0).

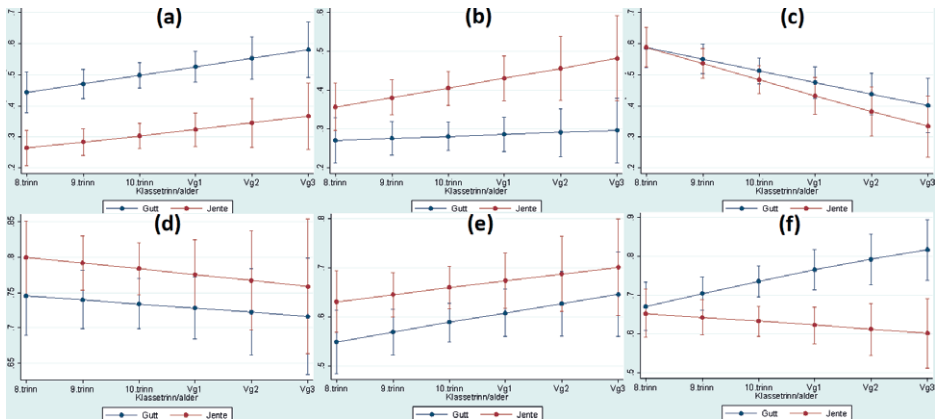
Resultater

Fremstillingen av resultatene følger forskningsspørsmålene. Vi presenterer først analysen av treningsmotive; hvordan disse motivene varierer for gutter og jenter i aldersspennet 13-18

år (Figur 1), og mellom gutter og jenter som deltar i ulike treningsorganiseringer (Figur 2). Deretter ser vi på hvilke motiver gutter og jenter oppgir for å slutte med organisert idrett, og hvordan motivene varierer med økende alder og i perioden 2010–2018 (Figur 3). Til slutt presenterer vi analyser av endringer i treningsorganisering knyttet til idrettslag, treningscentre og egentrening blant gutter og jenter, og hvordan disse endringene varierer med alder og i perioden 2010–2018 (Figur 4).

Kjønnsforskjeller i treningsmotiver med økende alder

For aldersspennet 13–18 år ser vi at å holde seg i form (Figur 1d) er det treningsmotivet som i størst grad vektlegges. Dette motivet er viktigere for jenter enn gutter. Videre fremgår det at gutter er mer opptatt av muskelbygging (Figur 1a), konkurranse (Figur 1f) og det sosiale (Figur 1c), mens jenter mer vektlegger motiver som å være sunn (Figur 1e), slank (Figur 1b) og i god form (Figur 1d). Trening for en mer muskuløs kropp er det minst viktige motivet for jenter, mens gutter legger minst vekt på å holde seg slank. Mens motivene muskelbygging og å utvikle en slank og sunn kropp styrkes med økende alder, blir det å være sammen med andre på trening mindre viktig. Dette gjelder for begge kjønn. Ulik endring i motiver med alder for gutter og jenter, gjør at kjønnsforskjellen for motivene «holde seg slank», «være sammen med de andre på treningen» og «motiveres av å konkurrere og måle krefter», øker med økende alder. Motivet om å holde seg slank øker markant mest for jenter med økende alder. Konkurransetivet skiller seg ut ved å ha motsatt betydning for gutter og jenter utover i tenårene. For gutter blir konkurranse et viktigere motiv når de blir eldre, mens dette motivet blir mindre viktig for jenter. Videre ser vi at blant de eldste ungdommene er det størst kjønnsforskjell når det gjelder konkurransemotivet, det å utvikle muskler samt å holde seg slank.

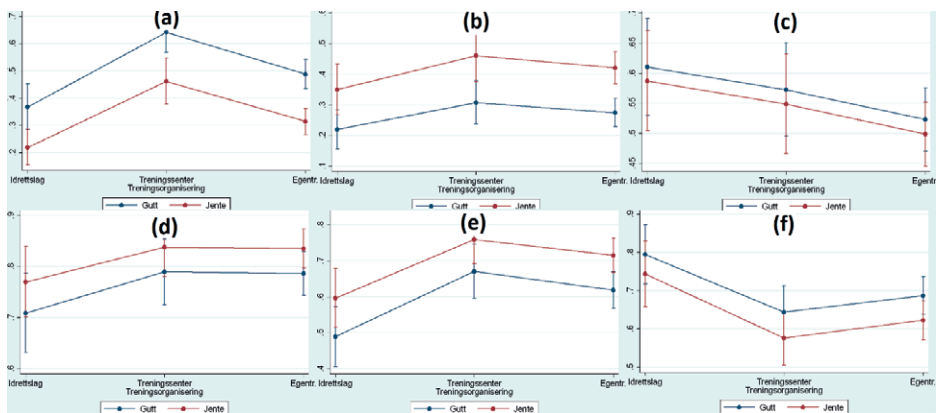

Figur 1a-f.

Analysen av vurdering av ulike treningsmotiver som «svært viktig» etter klassetrinn/alder. a) trener for å få større/mer markerte muskler, b) trener for å holde seg slank, c) liker å være sammen med de andre på treningen, d) trener for å holde seg i form, e) trener for å få en sunn kropp og f) motiveres av å konkurrere og måle krefter. Estimaterne er basert på regresjonsmodell A2-A7 i elektronisk vedlegg.

Kjønnforskjeller i treningsmotiver og treningsorganisering med økende alder

Figur 2 tar for seg treningsorganisering og motiver. Her sammenligner vi ungdom som trener i idrettslag med ungdom som trener på henholdsvis treningssenter og driver egentrening. Denne sammenligningen viser at det motivet som er viktigst for gutter og jenter i idrettslag, er konkurranse (Figur 2f). Det å være sammen med de andre på treningen (Figur 2c) er også et mer vektlagt treningsmotiv blant ungdom som trener i idrettslag sammenlignet med ungdom som trener på treningssenter og driver egentrening. Dette gjelder både for gutter og jenter. Trening for å oppnå en slank (Figur 2b) og sunn kropp (Figur 2e), og det å komme i form (Figur 2d), er motiver som vektlegges som svært viktige for de som trener på treningssenter og særlig for jenter. Trening for å få større/mer markerte muskler er mest utbredt blant gutter som trener på treningssenter (Figur 2a). Størst forskjell i treningsmotiver finner vi blant de konkurranseorienterte og fellesskapsrettede guttene som deltar i idrettslag, sammenlignet med de kropps- og helseorienterte jentene som trener utenfor den organiserte idretten.

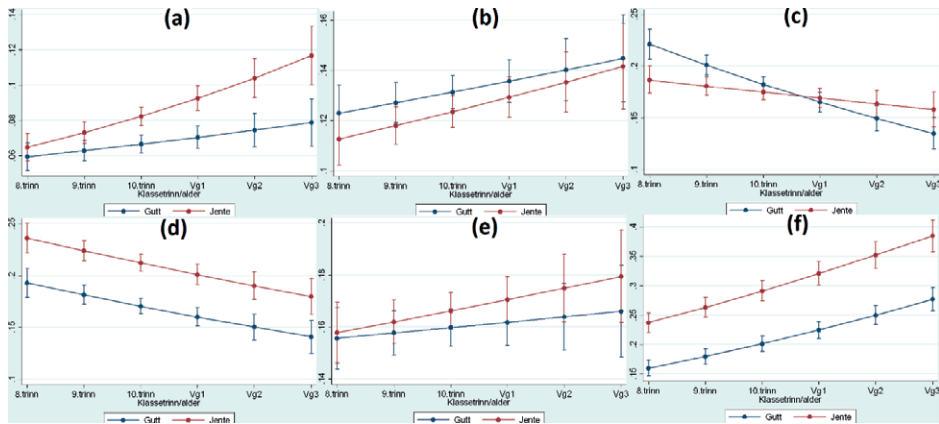

Figur 2a-f.

Analysen av sannsynligheten for å vurdere ulike treningsmotiver som «svært viktig» etter treningsorganisering. a) trener for å få større/mer markerte muskler, b) trener for å holde seg slank, c) liker å være sammen med de andre på treningen, d) trener for å holde seg i form, e) trener for å få en sunn kropp og f) motiveres av å konkurrere og måle krefter. Estimaterne er basert på regresjonsmodell A2-A7 i elektronisk vedlegg.

Kjønnforskjeller i begrunnelser for å slutte med organisert idrett med økende alder

Blant de yngste som slutter i idrettslag vektlegges to hovedbegrunnelser. Disse slutter fordi de ikke føler seg hjemme i idrettslag (Figur 3d) eller fordi de ikke er interessert i idrett (Figur 3c). Den første begrunnelsen vektlegges særlig blant de yngste jentene, mens den sistnevnte begrunnelsen står sterkest blant de yngste guttene. Videre ser vi at de andre frafallsmotivene får økt betydning med økende alder (Figur 3a, b, e og f), og at utviklingen med alder er ulik for gutter og jenter. Ønsket om å ikke forplikte seg til faste treninger skiller seg ut som den viktigste frafallsbegrunnelsen blant de eldre guttene og jentene. Denne begrunnelsen vektlegges særlig blant eldre jenter (Figur 3f). Det er også de eldste jentene som i størst grad oppgir den organiserte idrettens konkurranseorientering som begrunnelse for å slutte i idrettslag (Figur 3e). At deltakelse i organisert idrett er for dyrt (Figur 3a) er den frafallsbegrunnelsen med lavest oppslutning i alle alderstrinn blant gutter og jenter.

Figur 3a-f.

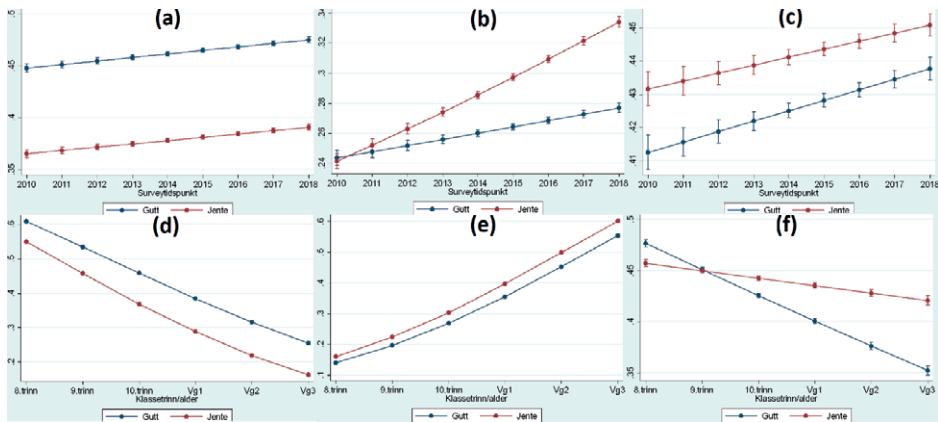
Analysen av sannsynligheten for å vurdere ulike frafallsmotiver som «svært viktig» etter klassetrinn/aldersgrupper. Utvalget består av de frafalne idrettslagsungdommene. a) sluttet i idrettslag fordi det var for dyrt, b) sluttet i idrettslag fordi vennene sluttet, c) sluttet i idrettslag fordi man ikke var interessert i idrett, d) sluttet i idrettslag fordi man ikke følte seg hjemme der, e) sluttet i idrettslag fordi det var for mye konkurranse og f) sluttet i idrettslag fordi man ikke ville forplikte seg til faste treninger. Estimaterne er basert på regresjonsmodell A8-A13 i elektronisk vedlegg.

Endringer i treningsorganisering i perioden 2010-2018 og med økende alder
Samlet viser deltakelsen knyttet til de ulike formene for treningsorganisering i perioden 2010-2018 en økning i andelen ungdommer som trener ukentlig (Figur 4a-c). Økningen er størst for ungdom som trener på treningssenter (Figur 4b). Det er også i perioden en økning i egentrening (Figur 4c). For andelen som trener i idrettslag vises en mindre økning (Figur 4a). Selv om andelen ungdom som trener i idrettslag er stabil i perioden 2010-2018, er det likevel her forskjellen mellom gutter og jenter er størst (Figur 4a). Av de som trener på treningssenter finner vi en overvekt av jenter (Figur 4e), hvilket skyldes at denne treningsformen har økt mer for jenter enn gutter i perioden 2010-2018 (Figur 4b). Det er også flere jenter enn gutter som trener på egenhånd, og denne forskjellen blir tydeligere med økende alder (Figur 4f).

Det fremgår at kjønnsforskjellen øker markant for de som trener på egenhånd, mens for trening i idrettslag og på treningssenter er forskjellene forholdsvis stabile med økende alder (Figur 4d-f). Andelen jenter som trener på egenhånd holder seg forholdsvis stabil med økende alder, mens nedgangen er markant for gutter. Figur 4d-f viser videre at økende alder påvirker oppslutningen om ulike treningsorganiseringer. Det mest iøynefallende er en markant økning med økende alder i andelen ungdom som trener på treningssenter (Figur 4e), mens oppslutningen om de andre treningsorganiseringene minker med økende alder. På første trinn på ungdomsskolen trener seks av ti ukentlig i idrettslag, mens dette gjelder kun for to av ti på tredje trinn i videregående skole (Figur 4d). For trening på treningssenter er mønsteret motsatt. Et tydelig mønster er at andelen gutter og jenter som trener på treningssenter, passerer andelen som trener i idrettslag ved overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole. Over halvparten av elevene på tredje trinn på videregående skole trener ukentlig på treningssenter, men det er liten forskjell mellom gutter og jenter (Figur 4e). For egentrening synker andelen aktive for begge kjønn i aldersspennet 13-18 år, og det er størst

nedgang i egentrening for guttene (Figur 4f). Mens flere gutter driver egentrening på første trinn på ungdomsskolen, er det jentene som oftest velger denne treningsorganiseringen på videregående skole.

Figur 4a-f.

Analysen av deltakelse i ulike treningsorganiseringer minst ukentlig etter tidsperiode (a-c) og klassetrinn/alders (d-f). a) idrettslag, b) treningssenter, c) egentrening, d) idrettslag, e) treningssenter og f) egentrening. Estimaterne er basert på regresjonsmodell A14-A16 i elektronisk vedlegg.

Diskusjon

Analysene viser endringer i ungdommers treningsmotive og treningsorganisering med økende alder, og endringer i valg av treningsorganisering i perioden 2010-2018. Selv om det i perioden 2010-2018 er blitt en større andel av gutter og jenter som trener på treningssentre, så finner vi økte kjønnsforskjeller (Figur 4b). Endringene i valg av treningsorganisering er tydeligere hos jenter enn gutter. Tendensen er at når jentene blir eldre, velger de i større grad bort trening i idrettslag. Samtidig trener de mer enn guttene i andre sammenhenger. At vi ser en økning i trening på egenhånd og på treningssentre, tyder på at de unge i dag i stadig større grad organiserer og styrer sin egen treningshverdag, og dette valget markeres altså sterkest blant jentene. Dessuten ser vi at jenter ikke bare slutter tidligere i idrettslag enn gutter (Figur 4d), men også at de slutter av andre grunner enn hva guttene gjør, og at disse kjønnsforskjellene blir større med økende alder (Figur 3a-f). Vi ser et kjønnmønster hvor jentene med økende alder vektlegger treningsmotive som handler om kropp, helse og fleksibilitet (jenter er mer opptatt av å holde seg sunne, slanke og i form, samt å ikke forplikte seg til faste treninger), mens guttene i større grad vektlegger konkurransemotive.

Disse mønstrene bekrefter trender i tidligere studier om stabilitet i ungdommers oppslutning om organisert idrett over tid, økning i trening på treningssentre, og en tydeligere overgang mellom trening i idrettslag og på treningssentre (Seippel 2016; Ødegård mfl. 2016). Vi ser en økende oppslutning om mer individualiserte treningsformer. Våre data, hvor kjønnsforskjeller undersøkes, viser dessuten at disse endringene har en kjønnkarakter. Med utgangspunkt i vårt teoretiske grunnlag vil vi i det videre diskutere hvordan kjønnsforskjellene som datamaterialet avdekker, kan knyttes til selvrefleksive identitetskonstruksjoner og en kjønnkarakter, og hvordan disse kan være uttrykk for en kjønnkarakter individualisering som reflekterer at gutter og jenter gjør sine valg innenfor ulike handlings- og mulighetsrom.

Kjønnen individualisering av treningsfeltet

Det er særlig noen funn som peker i retning av en kjønnen individualisering av ungdoms trening. Det første gjelder økningen i trening utenfor idrettslagene, og særlig økningen i trening på treningssenter. Denne utviklingen tyder på at stadig flere velger selv når de vil trene, og velger bort den tradisjonelle konkurranseorienterte og fellesskapsbaserte treningen i idrettslag. Dette kommer særlig til uttrykk i overgangsfasen fra ungdomsskolen til videregående skole, og særlig blant jentene. Dette vises blant annet i det at å ikke forplikte seg til faste treninger er den viktigste begrunnelsen for å slutte i idrettslag, noe som peker i retning av at idrettslagenes organisering for mange ungdommer, og særlig for jenter, i liten grad er tilpasset deres behov, treningsønsker og hverdagsliv. I tillegg kan endringene i valg av treningsorganisering også reflektere at jentene opplever konkurranseidretten i idrettslagene som et begrenset mulighetsrom for identitetsbygging og selvrealisering. At jentene i større grad oppgir treningsmotiveer hvor kropp- og helseorientering samt det å ikke forplikte seg til faste treninger er mest sentralt, peker på at de i større grad enn guttene tar et individuelt ansvar for egen helse gjennom trening. Og vi ser at andre treningsarenaer enn idrettslag gir dem større muligheter for selvbestemmelse og bedre vilkår for å realisere sine treningsmål.

Endringene i treningsmotiv og treningsorganisering, og hvordan disse varierer med alder for gutter og jenter, tyder på at trening er en arena for å uttrykke kjønnsidentitet og nye kroppspraksiser. En større vektlegging av instrumentelle motiveer orientert mot utseende blant jenter, kan forstås som et uttrykk for en kjønnen habitus basert på refleksive valg. Dette peker mot kroppen som en sentral identitetsmarkør (McNay 1999; Metcalfe 2019). Det hevdes blant annet at når ungdom blir stadig mer opptatt av hvordan man tar seg ut og i større grad vil bestemme over sin egen (trenings)hverdag, kan det forstås som et refleksivt arbeid (Krange og Øia 2010; Seippel 2016).

Kjønnen trening og mening

Som vi har vært inne på kan kjønnete treningsmotiveer være uttrykk for en kjønnen habitus knyttet til sosialiseringprosesser og internaliserte kroppsoppfatninger (Bourdieu 2001). Dette bidrar til at gutter og jenter forstår kropp og trening på ulike måter. Funnene knyttet til motiveer for trening og frafall fra idrettslag (Figur 1-3), og delvis treningsorganiseringer (Figur 4), tyder på at trening for jenter innebærer en mer helseorientert og individualisert mening enn for gutter. Dette kan ha bakgrunn i at gutter og jenter erfarer forventningene til kroppene sine ulikt (Tjønndal og Hovden 2016), og dermed vil oppleve ulike mulighetsrom og handlingsvilkår innenfor ulike former for treningsorganisering. Blant annet kan det bety at jentenes tidligere valg av mer individualiserte treningsformer, handler om at de erfarer at deres kvinnekropp og kjønns habitus i idrettslagene gir dem mindre sosial anerkjennelse enn guttene (Bourdieu 2001; Hovden 2001). Derfor velger de å trene i andre sammenhenger, hvor de har større selvbestemmelse og kontroll over hvilket innhold og hvilken mening treningen skal ha. Dette peker også mot at eksponeringen av kroppen har blitt en del av et refleksivt identitetsprosjekt, og viser hvordan moderne selvidentiteter ifølge Giddens (1991:77): *«also includes awareness of requirements of exercise»*. At denne eksponeringen av kroppen har kjønnete uttrykk, kan forklares med at gutter og jenter utsettes for ulike forventninger og sosialiseringprosesser i tråd med samfunnets dominerende kjønnskonstruksjoner (Bourdieu 2001; Kraus 2006).

Våre data peker på hvordan ulike treningsorganiseringer kjennetegnes av ulike sosiale logikker. Ifølge Hjelseth (2016) har den organiserte ungdomsidretten en indre rasjonalitet som i stor grad baseres på konkurranse, fremvisning av ferdigheter, seleksjon og rangering, noe som betyr tilslutning til en organisasjonsform som vi finner at gutter setter høyere

enn jenter. Dette bidrar til at «*idretten passer bedre for menn enn kvinner*» (Fasting og Sand 2009:42). Treningssenterets logikk handler i større grad om å bygge kroppen og selvet, med vekt på instrumentelle og individualiserte motiver knyttet til helse, utseende og fleksibilitet (Steen-Johnsen og Kirkegaard 2010). At en høyere andel gutter enn jenter satser på prestasjonsidrett (Eriksen og Seland 2019), kan dermed tolkes som at gutter og jenter opptrer i tråd med rådende kjønnsforventninger, og slik «gjør kjønn» på den «riktige» måten.

Kjønnsforskjeller i motiver for å trene og for å slutte i idrettslag endres med økende alder. Begrunnelsen om å slutte i idrettslag fordi det er for mye vekt på konkurranse, står sterkest blant eldre tenåringsjenter (Figur 3e). Dette kan tyde på at å trene i idrettslag betyr at de må forholde seg til ulike former for konkurransepraksiser hvor prestasjonskroppen er sentral, og hvor gutters prestasjonskropper blir mer verdsatt enn jenters (Bourdieu 2001). Dette kan ha som konsekvens at etter hvert som jentene blir eldre, ønsker de å eksponere kroppen sin på andre måter og i andre mulighetsrom. Valg av treningspreferanser blir i et slikt perspektiv et uttrykk for noe mer enn aktiviteten i seg selv, og kan være uttrykk for at betydninger av både alder og kjønn medvirker til økende kjønnsforskjeller i ungdoms treningsmønster. Slike prosesser kjennetegnes ofte av det Giddens (1991) kaller «refleksiv organisert streben», hvor det å «designe» kroppen blir uttrykk for kjønnede identitetsrepresentasjoner. Når vi ser at kjønnsforskjellene øker med alderen, kan det tyde på at gutters og jenters ulike treningspreferanser bidrar til å (re)produsere stereotypiene om hva det vil si å være gutt og jente. Dette peker også mot hvordan gutters og jenters motiver og valg av treningsorganisering kan forstås som kroppsliggjorte kjønnsdisposisjoner og som uttrykk for en kjønnnet habitus (Bourdieu 2001; Metcalfe 2019). For eksempel vil gutter og jenter utover i tenårene, både på bevisste og ubevisste måter, forsøke å etterstrebe den til enhver tid «attraktive» og symbolsk aksepterte kjønnede kroppen (Bourdieu 2001). Med andre ord kan dette også forstås som at kjønnsforskjeller i treningsmønster er betinget av habituelle (pre)disposisjoner, og at gutter og jenter i ungdomsårene kommer inn i treningsfeltet med ulik «bagasje» (Eliason 2011), noe som blant annet innebærer at de gjør kjønn på ulike måter i treningskontekster.

Avslutning

Vi har med utgangspunkt i Ungdata-undersøkelsene satt søkelys på kjønnsforskjeller i treningsmotiver i aldersgruppen 13-18 år, og hvordan valg av treningsorganisering har endret seg for gutter og jenter i dette aldersspennet, og i perioden 2010-2018. Videre har vi søkt å forstå det kjønnede mønsteret som kommer frem i lys av Giddens' (1991) teorier om hvordan identitetsdanning i det (sen)moderne samfunnet er preget av individualisering og refleksivitet, og Bourdieus (2001) teori om en kjønnnet habitus. Med dette utgangspunktet argumenterer vi for at kjønnsforskjellene vi finner i våre analyser, peker i retning av at jenters motiver og organiseringsformer er mer individualiserte og refleksive enn gutters. Dette forklares blant annet ved at gutter og jenter gjennom sin kjønnede habitus møter ulike rammebetingelser i treningsfeltet, noe som medvirker til at de velger ulike treningsformer og at disse kjønnsforskjellene øker med økende alder. Blant annet har vi argumentert for at idrettslagenes tilbud til unge jenter og deres lavere verdsetting av kvinneidrett, kan være en viktig grunn for at jenter slutter å trene i idrettslag tidligere enn gutter. Dette betyr at jenter i større grad vil se etter alternativer som kan gi dem et større mulighetsrom for å kunne realisere sine identitetsprosjekter og den mening de tillegger treningen.

Å forstå kjønnsforskjeller med bakgrunn i aggregerte kvantitative data er både ambisiøst og svært krevende, fordi disse mangler tilstrekkelig kontekst og fordi vi ikke vet hvorfor

respondentene svarer som de gjør. Dette betyr her at vi i dialog med Giddens' og Bourdieus teorier, bare kan antyde noen strukturelle føringer som kan bidra til å kontekstualisere, forklare og beskrive noen av kjønnsforskjellene i datamaterialet. Vi har blant annet argumentert for noen strukturelle føringer som vi har betegnet som «kjønnet individualisering». Dette betyr at vi fremover trenger langt flere studier som kan gi oss større kunnskap om et kjønn og stadig mer differensiert og kommersielt treningsfelt. Vi trenger studier som kartlegger kjønnsforskjeller i ulike treningsformer, men som samtidig følger opp disse funnene med kvalitative data som kan bidra til å forstå disse forskjellene. De må ha søkelys på hvordan ulike kontekstuelle vilkår påvirker gutters og jenters handlingsvalg og muligheter. I disse studiene vil det også være viktig med et interseksjonalt perspektiv, fordi gutter og jenter ikke bare velger treningsarena utfra sine kjønnshabitus og motiver, men også utfra sine sosiale klassebakgrunner så vel som utfra lokale idrettstilbud, idrettslig ambisjonsnivå, idrettskultur i familien og kroppslig funksjonsevne. Dette betyr at vi må søke kunnskap om hvordan betydninger av kjønn er sammenvevde med for eksempel betydninger av sosial klasse, alder, etnisitet, geografisk tilhørighet og funksjonsnedsettelse, når vi skal søke å forstå hvorfor gutter og jenter velger noen treningstilbud og treningsarenaer fremfor andre, og hvordan deres preferanser har sammenheng med deres kjønnete identitetsprosjekter.

Noter

- 1 <http://www.ungdata.no/>.
- 2 Datasettet kan nås via elektronisk vedlegg: <https://doi.org/10.18710/BIYEFL>. Her ligger også spørreskjemaet, deskriptiv statistikk og regresjonsmodellene som ligger til grunn for de presenterte figurene i resultatdelen.

Litteratur

- Bakken, Anders 2019. *Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten?* Oslo: NOVA. <https://fagarkivet-hioa.archive.knowledgegearc.net/bitstream/handle/20.500.12199/1298/NOVA-Rapport-2-2019-Idrettens-posisjon-i-ungdomstida-25-februar-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Bourdieu, Pierre 1978. «Sport an social class», *Social Science Information* 17 (6): 819-840. <https://doi.org/10.1177/053901847801700603>.
- Bourdieu, Pierre 1984. *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre 1988. «Program for a sociology of sport», *Sociology of Sport Journal* 5 (2): 153-161. <https://doi.org/10.1123/ssj.5.2.153>.
- Bourdieu, Pierre 2001. *Masculine domination*. Stanford: Stanford University Press.
- Breivik, Gunnar 2013. *Jakten på et bedre liv. Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985-2011*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eliasson, Inger 2011. «Gendered socialization among girls and boys in children's football teams in Sweden», *Soccer & Society* 12 (6): 820-833. <https://doi.org/10.1080/14660970.2011.609682>.
- Eriksen, Ingunn Marie og Idunn Seland 2019. *Ungdom, kjønn og fritid*. Oslo: NOVA. <https://www.regjeringen.no/contentassets/efa97f020331439a8adbb84dd90ab426/no/sved/6.pdf>.
- Fasting, Kari 1978. «Kjønnsrollemønsterets innvirkning på kvinner og menns idrettsengasjement», *Pedagogen* 26 (2): 24-31.
- Fasting, Kari og Mari Kristin Sisjord 1985. «Gender roles and barriers to participation in sports», *Sociology of Sport Journal* 2 (4): 345-351. <https://doi.org/10.1123/ssj.2.4.345>.

- Fasting, Kari og Gertrud Pfister 2000. «Female and male coaches in the eyes of female elite soccer players», *European Physical Education Review* 6 (1): 91-110. <https://doi.org/10.1177/1356336X000061001>.
- Fasting, Kari og Trond Svella Sand 2009. *Kjønn i endring – en tilstandsrapport om norsk idrett*. Oslo: Akilles. <https://www.fagbokforlaget.no/Kj%C3%B8nn-i-endring/19788272862205>.
- Giddens, Anthony 1991. *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.
- Hjelseth, Arve 2006. *Mellom børs, katedral og karneval. Norske supporterers forhandlinger om kommersialisering av fotball*. Doktoravhandling, Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen. http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/2019/Thesis_Hjelset.pdf;jsessionid=E925847215B8940769A0DDF759C9DC2B.bora-uib_worker?sequence=1.
- Hjelseth, Arve 2016. «Frafall i ungdomsidretten – et overvurdert problem?». I: Ørnulf Seippel, Mari Kristin Sisjord og Åse Strandbu (red.): *Ungdom og idrett*. Oslo: Cappelen.
- Hovden, Jorid 1989. «Ei framtid for kvinner i organisert idrett? Kvinners interesseforvaltning og ressursforhold i idrettslagene», *Nytt om kvinneforskning* 13 (4): 34-45.
- Hovden, Jorid 2001. *Makt, motstand og ambivalens. Betydninger av kjønn i idretten*. Doktoravhandling, Institutt for sosiologi, Universitetet i Tromsø. <https://munin.uit.no/handle/10037/6258>.
- Hovden, Jorid 2010. «Female top leaders – prisoners of gender? The gendering of leadership discourses in Norwegian sports organizations», *International Journal of Sport Policy and Politics* 2 (2): 189-203. <https://doi.org/10.1080/19406940.2010.488065>.
- Hovden, Jorid og Kolbjørn Rafoss 2017. «Sociology of sport: Norway, Sweden and Denmark». I: Kevin Young (red.): *Sociology of sport. A global subdiscipline in review*. Bingley: Emerald.
- Klomsten, Anne Thorild, Herb Marsh og Einar Skaalvik 2005. «Adolescents' perceptions of masculine and feminine values in sport and physical education: a study of gender differences», *Sex Roles* 52 (9/10): 625-636. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-3730-x>.
- Krais, Beate 2006. «Gender, sociological theory and Bourdieu's sociology of practice», *Theory, Culture & Society* 23 (6): 119-134. <https://doi.org/10.1177/0263276406069778>.
- Krange, Olve og Tormod Øia 2010. *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen.
- Lippe, Gerd von der 1982. *Kvinner og idrett – fra myte til realitet*. Oslo: Gyldendal.
- Lippe, Gerd von der 2010. *Et kritisk blikk på sportsjournalistikk. Medier og idrett i en globalisert verden*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- McLeod, Julie 2005. «Feminist re-reading Bourdieu. Old debates and new questions about gender habitus and gender change», *Theory and Research in Education* 3 (1): 11-30. <https://doi.org/10.1177/1477878505049832>.
- McNay, Lois 1999. «Gender, habitus and the field. Pierre Bourdieu and the limits of reflexivity», *Theory, Culture & Society* 16 (1): 95-117. <https://doi.org/10.1177/026327699016001007>.
- Metcalf, Sarah Nicola 2019. «The development of an adolescent sporting gendered habitus: young people's interpretation of UK sports-media coverage of Rio 2016 Olympic Games», *European Journal for Sport and Society* 16 (4): 361-378. <https://doi.org/10.1080/16138171.2019.1693145>.
- Myrli, Tone Rian og Ingar Mehus 2015. «Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim», *Tidsskrift for ungdomsforskning* 15 (1): 51-77. <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1598>.
- Seippel, Ørnulf, Åse Strandbu og Mira Aaboen Sletten 2011. *Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer*. Oslo: NOVA. http://nova.no/asset/4536/1/4536_1.pdf.
- Seippel, Ørnulf 2016. «Sprek, vakker og kjedelig? Trening og mening blant ungdom». I: Ørnulf Seippel, Mari Kristin Sisjord og Åse Strandbu (red.): *Ungdom og idrett*. Oslo: Cappelen.

- Skirstad, Berit 2009. «Gender policy and organizational change: a contextual approach», *Sport Management Review* 12 (4): 202-216. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2009.03.003>.
- Skog, Ole-Jørgen 2013. *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Steen-Johnsen, Kari og Kasper Lund Kirkegaard 2010. «The history and organization of fitness exercise in Norway and Denmark», *Sport in Society* 13 (4): 609-624. <https://doi.org/10.1080/17430431003616308>.
- Strandbu, Åse og Kristinn Hegna 2005. «Experiences of body and gender identity among young female Norwegian basketball players», *Sport in Society* 9 (1): 108-127. <https://doi.org/10.1080/17430430500355840>.
- Strandbu, Åse 2007. «Intervjuer, refleksivitet og senmoderne identiteter», *Sosiologi i dag* 37 (2): 53-70. <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/929>.
- Strandbu, Åse og Mira Aaboen Sletten 2011. «'Du skal se en vakker dag hun gutter når'. Kjønnsforskjeller i norske ungdommers treningsvaner og idrettsdeltakelse», *Tidsskrift for ungdomsforskning* 11 (2): 93-113. <https://journals.hioa.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1034/901>.
- Tjønndal, Anne og Jorid Hovden 2016. «Kjønn som sparringspartner – ledelsesformer og betydninger av kjønn blant norske boksetrenere», *Tidsskrift for kjønnsforskning* 3-4 (40): 186-202. https://www.idunn.no/tfk/2016/03-04/kjoenn_som_sparringspartner_-_ledelsesformer_og_betydninger.
- Walseth, Kristin, Iselin Aartun og Gunn Engelsrud 2015. «Girls' bodily activities in physical education. How current fitness and sport discourses influence girls' identity construction», *Sport, Education and Society* 22 (4): 442-459. <https://doi.org/10.1080/13573322.2015.1050370>.
- Ødegård, Guro, Anders Bakken og Åse Strandbu 2016. *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo. Barrierer, frafall og endring over tid*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2445378>.